

K261 Moss Møllebyen

Beliggenhet

Kulturmiljøet avgrenses av Mosseelva mot nord og strekker seg langs gatene Henrich Gerners gate, med deler av Kongens gate, Møllergata og Gudes gate. I nordøst grenser området mot kulturmiljøet Moss Verk.

Nasjonale interesser

Det knytter seg nasjonale interesser til kulturmiljøet på bakgrunn av Moss sin rolle innen mange ulike industrier gjennom 1800-tallet. Møllebyen består i dag av bygninger som har inneholdt møller, vannverk, bryggeri, brenneri og kraftanlegg, sammen med boliger for både industriherrene og arbeiderne.

Kulturmiljøets sammensetning og lesbarheten av de ulike bygningstypene gjør at Møllebyen formidler både industrihistorien og sosialhistorie på en god måte. Mange av bygningene i Møllebyen har fått nye funksjoner uten at dette foringer opplevelsen av kulturmiljøet.

Beskrivelse

Mosseelva dannet grunnlaget for Møllebyens industrielle utvikling. Industrien kan trolig spores tilbake til 1100-tallet og skriftlige kilder fra 1300-tallet forteller om kverner, saltkokeri og sagbruk langs elva. Bygningsmiljøet som i dag er kjent som Møllebyen, ble reist i perioden 1850-1920. I dette området var mølleindustrien sentral, men her har det også vært sagbruk, brenneri- og bryggeri-, tekstil-, margarin- og gjærindustri.

På tross av flere bybranner har Møllebyen beholdt sin tidsdybde. Langs Mosseelva, Mossefossen og Henrich Gerners gate, som er anlagt etter terrenget, ligger store industribygg i teglstein, bygårder i pusset mur og trehus av ulik størrelse. Innenfor kulturmiljøet gir den sammensatte bygningstypologien, med former og funksjoner fra ulike epoker, en opplevelse av hvordan denne delen av Moss så ut på begynnelsen av 1900-tallet.

Møllebyen mottok i 2003 Statens Byggeskikkpris for arbeidet med å revitalisere og fornye den historiske bydelen.

Faglige råd for forvaltning

Generelle råd

De etterfølgende faglige rådene skal bidra til å ivareta kulturhistoriske og arkitektoniske verdier i forvaltningen av kulturmiljøet.

Verneverdiene forutsettes ivaretatt av kommunen i deres plan- og byggesaksbehandling. Dette gjelder både hensyn til viktige enkeltbygg, kulturminner, grøntområder og kulturlag innenfor kulturmiljøet samt landskapsrelaterte og strukturelle sammenhenger.

Landskapsnivå

- Mosseelva og Mossefossen med sidearealer og elvestryk skal bevares.
- Siktlinjer fra området ned til Sponvika skal ivaretas.
- Innen området skal terreng og den naturgitte gatestruktur ivaretas.
- Tak skal vurderes som del av byens taklandskap og behandles som en del av tiltakets samlede arkitektoniske uttrykk. Ved eventuelle nybygg og ombygginger skal tekniske anlegg som heisoppbygg og ventilasjonsanlegg m.m. integreres i den arkitektoniske utformingen.
- Ethvert tiltak innenfor kulturmiljøet skal ha gode visuelle kvaliteter både i seg selv og i forhold til tiltakets funksjon og dets bygde og naturlige omgivelser og plassering.

Områdenivå

- I tilstøtende randområder skal nye tiltak ikke redusere opplevels- eller bruksverdien knyttet til det historiske bymiljøet.
- Utfylling av tomtearealer anses som uheldig tiltak som svekker lesbarheten og opplevelsen av det historiske bebyggelsesmønsteret.
- I området skal historiske bygningshøyder og gesimshøyder være førende for eventuelle nybygg. Den historiske bebyggelsens karakteristiske volum med skala og proporsjoner, samt plassering av bygninger skal videreføres ved nye tiltak.
- Gater og smug skal ikke bygges igjen da dette vil forringe området historiske karakter og lesbarhet.
- Bebyggelsesmønsteret, torgene, og gatestrukturen er en viktig del av området historie og skal bevares og videreføres.

Bygningsnivå

- Ved vedlikehold og utbedring skal kulturhistoriske og arkitektoniske verdier som knytter seg til de historiske byggenes detaljer bevares, derav material- og fargebruk, dør- og vindusutforming og øvrige bygningsdetaljer. Originale bygningsdeler skal bevares, dersom disse er tapt skal de rekonstrueres etter historiske forbilder.
- Der det er gjennomført uheldige tiltak som har svekket kulturmiljøets verdi, egenart og integritet, kan det gjennomføres byreparasjon, tilbakeføring og gjenoppbygging av bygninger som viderefører den lokale, historiske byggeskikken og ivaretar miljøets egenart.
- Stedegen byggeskikk og håndverkstradisjon skal opprettholdes og videreføres ved eventuelle nye tiltak, herunder endringer, til-, på- og nybygg. Ved eventuell oppføring av tilbygg skal tilpasses eksisterende bebyggelse og underordnes denne.
- Den historiske fargepaletten skal videreføres, eventuelt tilbakeføres på dokumentert grunnlag.

Møbleringsnivå

- Eksisterende elementer som er karakteristiske for området, som piper og portstolper bør bevares. Utbedring skal skje ved bruk av tradisjonelle materialer og teknikker.
- Nytt gatebelegg, gatemøblering og elementer som innføres i området skal utformes i henhold til historisk forbilde som samsvarer med områdets stedegne karakter.
- Tekniske innretninger, herunder også skilt og reklame, skal gis en diskret utforming og ha en plassering, materialbruk og fargevalg som harmonerer med områdets karakter.